

תאריך עדכון: 3.5.2023

שם המחלקה: ספרות עם ישראל

שם הקורס: מבוא לפולקלור בקהילות ישראל

מספר הקורס: 13-5671-01

שם הקורס באנגלית:

Introduction to Folklore in Jewish Societies

שם המרצה: ד"ר מיכאל לוקין

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

סמסטר: ב

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: MOODLE

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרות הקורס

היכרות עם פולקלור יהודי כצורה מיוחדת של יצירה שהתגבשה בקהילות ישראל.

נכיר סוגיות מרכזיות בחקר הפולקלור היהודי, ונמפה הן את הייחודי הן את המשותף שבין קהילות ישראל השונות, בזיקה אל מעגל החיים והשנה.

תוצרי למידה

יכולת לזהות תופעות פולקלור, כגון סוגות מילוליות, לבוש, מנהגים; וכן התמצאות בגישות המחקר.

ב. תוכן הקורס:

נלמד על פולקלור שמיעתי, חזותי והגותי כפי שהוא התגבש בקהילות ישראל השונות מאז ימי הביניים המוקדמים ועד ימינו בקהילות שונות: שומרונים, ביתא ישראל, תימן, ארצות המרחב הפרסי והמרחב העות'מני, יהודי אירופה ואחרים. נכיר גישות מרכזיות בחקר הפולקלור ונתנסה ביישומן בהקשר של תרבויות היהודים. נראה כיצד חקר הפולקלור בכלל, והפולקלור היהודי בפרט, מתכתב עם תחומי דעת שונים - היסטוריה, בלשנות, אנתרופולוגיה, פסיכולוגיה, חקר הספרות, וכן חקר התיאטרון והאומנויות האחרות. דגש מיוחד יושם על חקר הסוגה בפולקלור המילולי: נלמד לזהות מעשיית הקסם, אגדה, נובלה, פתגם, חידה ובדיחה וכן לבחון את דרכי הקליטה של הרעיונות האוניברסליים לתוך המסגרות האתניות שגיבשה החברה היהודית.

אופן ההוראה: הוראה פרונטלית בליווי מצגות, צפיה בקטעי וידאו, עבודה בקבוצות קטנות.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מבוא		
2	מיפוי קהילות ישראל	נוי תשנ"ג	
3	המסורות הקדם-רבניות: שומרונים, ביתא-ישראל	שטיין 2005	
4	תימן: הלבוש ואומנויות		
5	מעגל החיים: מנהגי הלידה והחתונה	צבר 2006	
6-7	מעגל השנה: סיפורי עם	צפתמן תשמ"ח	
8	תרבות היום-יום: פתגם, חידה, בדיחה	אלכסנדר 1991	

	יסיף תשנ"א	דרכי הקליטה לתרבות היהודית	9
	חזן-רוקם תשמ"ה	האוריינות והגישה לספרים	+10

ג. דרישות קדם:

אין.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

הגשה של שלוש המטלות. אין רישום שמות. ביצוע המטלות איננו אפשרי ללא הבנה מעמיקה בטקסטים שברשימה הביבליוגרפית.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

תרגיל מחצית הקורס 30%, תרגיל הכנה למטלת סיום הקורס 20%, מטלת סיום הקורס 50%.

***תמיכה בסטודנטים באמצעות שיעורי זום פרטניים עם המרצה.**

אלכסנדר, ת' "אין יום שלישי בלי שמש': גלגולי משמעות בפתגמים של אישה יהודייה ספרדייה", **מקדם ומים**, ד' (1991), עמ' 275-286.

בטלהיים, ב', **קסמן של אגדות**, תל-אביב, תש"ם, עמ' 187-217

דרויאנוב, א', "ההלצה היהודית העממית", **רשומות**, ב (תרפ"ב), עמ' 303-324.

חזן-רוקם, ג', "הדריינוס כגיבור ההלצה היהודית, או גרסה פרובינציאלית של חיי הקיסרים: עיון ספרותי-עממי בויקרא רבה כה, ה", **רצף ותמורה: יהודים ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית**, בעריכת י' לוי, ירושלים, 2004, עמ' 157-196.

חזן-רוקם, ג', "חקר תהליכי התמורה בסיפור העממי", **מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי**, ג (תשמ"ה), עמ' 129-137.

יזון, ה', "האסכולה הפורמליסטית במחקר הספרות העממית", **הספרות**, ג', 1971, עמ' 84-53.

יסיף, ע', "עיון מחודש בדרכי הקליטה של סיפורי עם בינלאומיים בפולקלור היהודי של הדורות האחרונים", **מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי**, יג-יד, תשנ"א-תשנ"ב, עמ' 302-275.

נוי, ד', "סיפורי בעלי חיים ו'משלי שועלים'. סוגיות טיפולוגיות-סטרוקטוראליות", **סיפורי בעלי-חיים בעדות ישראל**, חיפה, 1976, עמ' 138-160.

נוי, ד', "פולקלור", **האנציקלופדיה למדעי החברה**, מרחביה, 1968, עמ' 613-597.

נוי, ד', "פולקלור - הגדרה ותיחום: הפולקלור היהודי", **עד עצם היום הזה...**, בעריכת ת' אלכסנדר, רמת גן, תשנ"ג, עמ' 38-17.

צבר, ש', "ייהוד' הח'מסה: מוטיב היד המאגית בהגות ובפולקלור של היהודים בארצות האסלאם", **מחניים**, 14 (2002), עמ' 192-203

צבר, ש' ואחרים (עורכים), "מעגל החיים", **קהילות ישראל במזרח במאות התשע-עשרה והעשרים**, כרך 6, ירושלים, 2006, עמ' 9-13

צפתמן, ש', "מעשה בשבעת בני הורקנוס שהפכו לאווזים: לדרכי עיבודה בידיש של מעשייה בינלאומית (AT.451)", **מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי**, י', תשמ"ח, עמ' 32-93.

שטיין, ד' "פדר"א ומיתוס: מעין סיכום", בספרה **מימרה, מגיה מיתוס: פרקי דרבי אליעזר לאור מחקר הספרות העממית**, ירושלים, 2005, עמ' 268-288.